

Lesniak V.O.

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

INTERNAL AUDIT IN THE MANAGEMENT OF A MODERN ENTERPRISE**Summary**

This article has explored the role of internal audit in the management of modern enterprises and transformation processes of its function over time. It is proved that internal audit should be based on identifying key business risks companies and their allocation to domestic stocks and positive results. The basis of organizational and methodological tools of internal audit should be both performance management and economic stability. The attention that the internal audit adds value to the equity owners of a company, corporation, resulting in the improvement of the internal control and risk management as well as improving access and attract additional investments and credit resources to upgrade the economic system.

Keywords: internal audit, function, management, business risks, efficiency, economic stability.

УДК: 336.71:65.012.12

**ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ АНАЛІЗУ ДОХОДІВ БАНКУ
ТА ЙОГО ПРИБУТКОВОСТІ**

Легостаєва О.О., Сопко О.В.

Харківський інститут банківської справи

Університету банківської справи Національного банку України

У статті вдосконалено методику аналізу доходів банку та його прибутковості, на цій основі обґрунтовано необхідність застосування системи якісних оцінок кінцевих результатів банку, окрім кількісної оцінки системи показників. За допомогою факторного аналізу, виявлено вплив дохідності на показники прибутковості на прикладні ПАТ «МЕГАБАНК» і запропоновані заходи для збільшення дохідності банку.

Ключові слова: дохід, прибутковість, фінансові результати, мультиплікатор капіталу, модель Дюпона.

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання, банкі займають провідну роль, завдяки своїй специфічній діяльності. Будучи у тісному зв'язку з усіма ланками народного господарства вони помітно впливають на розвиток суспільства та в цілому на економіку країни.

Успішна діяльність будь-якого банку залежить від уміння приймати управлінські рішення, які в свою чергу надають змогу банку забезпечити на належному рівні ліквідність, прибуток, захист від негативного впливу банківських ризиків та пошуком можливих резервів підвищення ефективності діяльності банку. На сучасному етапі розвитку банківської діяльності першочерговим завданням є пошук шляхів мінімізації витрат та отримання доходів, достатніх для збереження коштів вкладників і підтримання життєдіяльності банку на належному рівні.

Головною метою діяльності банку є отримання прибутку, як необхідної умови його функціонування та подальшого розвитку, а також яку ставлять перед собою власники банку, вкладаючи свої кошти в банківський бізнес, тому управління прибутковістю є одним з важливих завдань менеджменту банку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика з питань ефективної оцінки прибутковості постійно перебуває в центрі уваги вчених, а термін «прибутковість» часто вживається в спеціальній економічній літературі. Так у словниках прибутковість трактується як «ефективність, рентабельність, дохідність підприємства або підприємницької діяльності» [1]. Питання оцінки та ефективного управління прибутковістю розглядаються в працях таких вчених: А. Бланк, А.М. Мороз, Дж. Сінкі, Л.М. Примостка, А.М. Герасимович, О.В. Васюренко, К.О. Волохата, О.А. Крикліта інші.

Однак незважаючи на проведені дослідження, невисвітленими залишаються питання щодо підходів аналізу прибутковості, застосовуючи не тільки кількісний аналіз (вертикальний і горизонтальний), але і якісний, для того, щоб виявити, що найбільше впливає на одержання прибутку.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальним завжди буде питання збільшення прибутковості та які фактори впливають на одержання прибутку. Для виявлення цих факторів, потрібно застосовувати не тільки кількісну оцінку системи показників, а якісну оцінку, застосовуючи факторний аналіз.

Мета статті. Метою дослідження є вдосконалення методики аналізу дохідності і прибутковості банку, і запропоновання на цій основі заходів для збільшення дохідності банку.

Виклад основного матеріалу. Фактори, що впливають на прибуток і, як наслідок, на прибутковість банку, їх безліч. Для аналізу впливу цих факторів у банківській практиці використовується різні показники прибутковості. Найширше застосовуються такі показники: чиста процентна маржа, чистий спред, прибутковість капіталу, прибутковість активів, рівень іншого операційного доходу [5].

Аналіз прибутку комерційного банку є складовою частиною аналізу фінансової стійкості банку. Відомо, що будь-яка методика аналізу фінансових результатів діяльності банку починається з аналізу доходів і витрат, а завершується дослідженням формування та використання прибутку комерційним банком [9].

Фінансовий стан банку характеризується такими показниками як доходи, витрати та прибуток чи збиток, чистий прибуток. Банківський прибуток

формується у результаті здійснення кредитних, розрахункових, грошових операцій та інших видів діяльності банку. Прибуток банку – це фінансовий результат діяльності банку у вигляді перевищення його доходів над витратами. Прибуток банку залежить не лише від різниці між доходами та витратами, а від наявного капіталу банку, що дозволяє постійно збільшувати темпи приросту прибутку. Можна стверджувати, що прибуток та капітал банку є взаємопов'язаними і підкріплюють один одного. Необхідно лише згадати, що нерозподілений прибуток є частиною власного капіталу банку.

Багато вчених вважають, що для аналізу прибутковості банку найважливішими є показники прибутковості капіталу (ROE) та прибутковості активів (ROA). Так, на думку Дж. Сінкі «прибуток на активи є вичерпним показником ефективності роботи банку з погляду бухгалтерського обліку» [2]. Слід відмітити, що ці показники істотно впливають на ринкову ціну акцій банку, і тому в процесі аналітичних досліджень їм приділяють особливу увагу. Так як показник прибутковості активів характеризує ефективність роботи менеджерів банку, а показник прибутковості капіталу показує рівень дохідності вкладених акціонерами коштів і служить орієнтиром для вибору найпривабливішого напрямку інвестування, саме тому чим вище буде значення цих показників, тим більша прибутковість банку.

Важливим є той факт, що підходи до визначення рівня цього показника в Україні, країнах СНД та західних країнах істотно різняться. Значення ROE в західних країнах ґрунтуються на показниках ринку, отже його значення постійно змінюється в межах 6–8%. У його основі лежить ставка Лондонського банківського ринку (LIBOR) плюс премія за ризик, яку західний інвестор (за існуючою там методикою) згоден сплатити (за визначенням західного вченого Ю. Брікхема). Для вітчизняної практики цей показник має виключно розрахункове значення і не базується на ринкових показниках тому, що ринок цінних паперів фактично не розвинений.

Відзначимо, що аналіз прибутковості банку не можна обмежувати лише аналізом вищенаведених показників. Аналіз прибутковості слід детально розглянути за допомогою факторного аналізу, за допомогою якого буде можливо визначити ступінь

впливу окремих факторів на зміну показників прибутковості банку, виявити його сильні та слабкі сторони, найповніше використати внутрішні резерви, виробити управлінські рішення, розробити ефективну стратегію розвитку.

Методика декомпозиційного аналізу прибутковості власного капіталу (return on equity decomposition analysis) або модель Дюпона (Du Pont) (рис. 1), названу так тому, що вона була розроблена спеціалістами фірми «Дюпон» (у 20-ті роки ХХ ст.), є модифікованим факторним аналізом показників ROE та ROA. Методика декомпозиційного аналізу прибутковості власного капіталу досліджує залежність між показниками прибутковості і ризику банку та виявляє вплив окремих чинників на результати його діяльності. Крім того, керівництво банку може використати цей підхід для визначення цільових рівнів прибутковості банку в процесі планування фінансової діяльності.

Факторний аналіз коефіцієнта прибутковості капіталу банку (ROE) допомагає оцінити ефективність таких напрямів діяльності банку як операційну, інвестиційну і фінансову.

ROE – показник що вимірює дохідність акціонерного капіталу банку. Його значення особливо цікавить акціонерів банку, оскільки воно приблизно дорівнює розміру чистого прибутку, який отримуватимуть акціонери від інвестування свого капіталу.

Методика декомпозиційного аналізу прибутковості власного капіталу засновано на аналізі співвідношень, що утворюють коефіцієнти прибутковості ROE та ROA [3]. В основі факторної моделі – показник прибутковості капіталу (ROE), а фактори – показники, що характеризують фінансову діяльність банку. За трифакторною моделлю ROE складається з таких факторів:

$$\begin{aligned} \text{ROE} &= \frac{\text{Прибуток}}{\text{Капітал}} = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Капітал}} \times \frac{\text{Активи}}{\text{Активи}} \times \frac{\text{Доходи}}{\text{Доходи}} \\ &= \frac{\text{Прибуток}}{\text{Доходи}} \times \frac{\text{Доходи}}{\text{Активи}} \times \frac{\text{Активи}}{\text{Капітал}} \end{aligned}$$

Використовуючи факторний аналіз, фактори, які впливають на ROE, дробляться з метою з'ясування: які фактори в більшій чи в меншій мірі впливають на прибутковість власного капіталу:

- мультиплікатор капіталу (співвідношення активів та власного капіталу), що дозволяє оцінити політику банку щодо джерел фінансування банківської діяльності, зокрема фінансовий леверидж;

- маржа прибутку, що розраховується як співвідношення чистого прибутку та доходу і дозволяє визначити ефективність податкового менеджменту в банку;

- дохідність активів, що розраховується як співвідношення доходів та сукупних активів банку і визначає дохідність розміщення активів.

Представимо ці фактори у вигляді формули:

$$\text{ROE} = \text{МК} \times \text{МП} \times \text{ДА},$$

Де МК – мультиплікатор капіталу,
МП – маржа прибутку,
ДА – дохідність активів.

Нижче наведені дані про основні показники прибутковості ПАТ «Мегабанк» за 2010-2013 роки (табл. 1) [4].

Отже, з таблиці 1 бачимо, що навіть в умовах економічної кризи банк отримував прибуток і він збільшувався, але рентабельність активів та рентабельність капіталу менше оптимального значення коефіцієнтів (<1% та 5% відповідно).

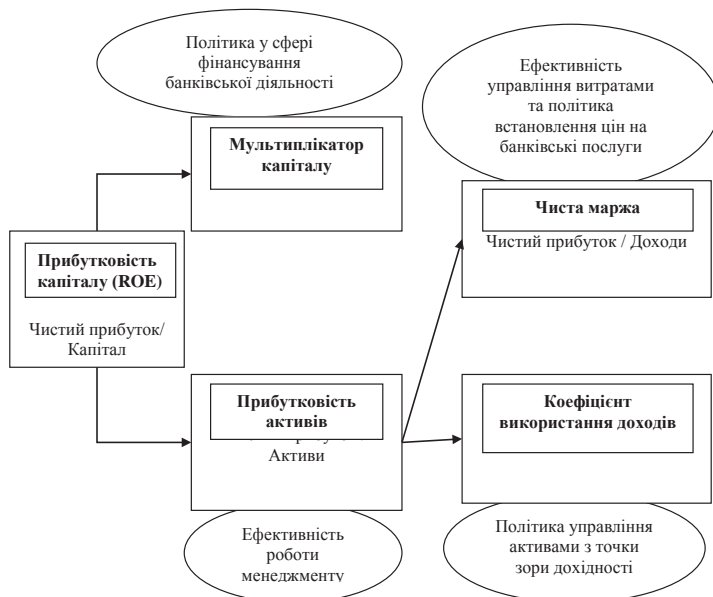

Рис. 1. Схема декомпозиційного аналізу прибутковості капіталу (модель Дюпона)

Джерело: [1]

Таблиця 1
Основні показники прибутковості
ПАТ МЕГАБАНК за 2010-2013 роки

Показник	2010	2011	2012	2013
Прибуток після оподаткування, тис. грн.	2026	3493	2005	20095
Рентабельність активів (ROA), %	0,06	0,08	0,04	0,37
Рентабельність капіталу (ROE), %	0,32	0,54	0,31	2,97

Джерело: розроблено авторами за даним [4]

Розглянемо розрахунок показника ROE, а також вплив факторів на цей показник:

$$1. ROE_0 = MK_0 \times MP_0 \times DA_0 = \frac{4840058}{656234} \times \frac{2005}{3459} \times \frac{3459}{4840058} = 0,3\%$$

$$2. ROE_1 = MK_1 \times MP_0 \times DA_0 = \frac{5438012}{675629} \times \frac{2005}{3459} \times \frac{3459}{4840058} = 0,33\%$$

$$3. ROE_2 = MK_1 \times MP_1 \times DA_0 = \frac{5438012}{675629} \times \frac{20095}{19305} \times \frac{3459}{4840058} = 0,59\%$$

$$4. ROE_3 = MK_1 \times MP_1 \times DA_1 = \frac{5438012}{675629} \times \frac{20095}{19305} \times \frac{19305}{5438012} = 3,02\%$$

В таблиці 2 показано розрахункові дані для факторного аналізу прибутковості банку. Показники Таблиці 2 здобуто на підставі даних обліку в балансовому звіті та звіті про прибутки та збитки.

Таблиця 2
Розрахункові дані для факторного аналізу
прибутковості банку

Показник	2012 р.	2013 р.	Відхилення, тис. грн.
Активи, тис. грн.	4840058	5438012	597954
Власний капітал, тис. грн.	656234	675629	19395
Сукупні доходи, тис. грн.	3459	19305	15846
Чистий прибуток, тис. грн.	2005	20095	18090

Джерело: розроблено авторами за даним [4]

Зробивши факторний аналіз прибутковості ПАТ «Мегабанк» бачимо, що найбільше впливає на прибутковість ПАТ «Мегабанк» дохідність оборотних активів – 3,02%. Нижче наведена величина впливу кожного фактора на прибутковість банку в Таблиці 3. Показник прибутковості капіталу (ROE) є одним із основних показників ефективності роботи банку, основними його компонентами є розмір прибутку і капіталу. З наведеної таблиці 3, видно, що дохідність оборотних активів (2,43%) найбільше вплинула на прибутковість капіталу.

Таблиця 3
Величина впливу факторів
на рентабельність капіталу банку

Фактор	Величина впливу, %	Питома вага впливу
Мультиплікатор капіталу	0,03	1,10
Маржа прибутку	0,26	9,56
Дохідність активів	2,43	89,34
Разом	2,72	100

Джерело: розроблено авторами

Маржа прибутку та мультиплікатор капіталу також збільшили прибутковість капіталу на 0,26% і 0,03% відповідно. Отже прибутковість капіталу зросла на 2,72% порівняно з попереднім роком.

На такі результати, значною мірою вплинули ріст чистого відсоткового доходу, який склав 149 млн. грн., що на 38 млн.грн., або 34%, більше, ніж у 2012 році, та прибутку який склав 20 млн. грн., що в 10 разів більше результату 2012 року. Активи банку на 1 січня 2014 року склали 5 438 млн. грн., за звітний рік вони збільшилися на 598 млн. грн., або 12%. Основним чинником зростання активів було Позитивні зміни відбулися за рахунок збільшення кредитного портфеля на 772 млн. грн., або 20% і акцент був зроблений на високомаржинальні продукти: споживче кредитування, мікрокредитування, кредитування малого і середнього бізнесу. Продаж саме цих продуктів дозволив банку збільшити свій фінансовий результат за минулий рік у 10 разів.

Отже, можна запропонувати ПАТ «МЕГАБАНК» для збільшення дохідності такі заходи:

- збільшити групи активів, що приносять найбільший процентний дохід, а саме кредити юридичним особам;
- провести дієву маркетингову і процентну політику, що допоможуть залучити нових потенційних клієнтів;
- збільшити питому вагу доходних активів в сукупних активах. Тобто банк повинен нарощувати активи, які приносять найбільші доходи банку і скорочувати до мінімуму активи від удержання яких банк не отримує майже нічого;
- управління ризиком процентних ставок: досягнення цільового рівня чистої процентної маржі, спреду, чистого процентного доходу, прогнозування руху процентних ставок, встановлення процентних ставок за залученими та наданими коштами;
- змінити структуру портфелю доходних активів, тобто підвищити питому вагу ризикових кредитів в кредитному портфелі банку, наданих під високі проценти. Ризикові операції можуть принести банку значний дохід, якщо він буде правильно ними управляти;
- забезпечити зростання непроцентних доходів, а саме приділити більшу увагу доходам від надання послуг «небанківського» характеру, а саме доходам від продажу основних засобів, нематеріальних активів і фінансових інвестицій та орендні операції.

Таким чином, запропоновані заходи для підвищення дохідності дозволять банківській установі розширити спектр банківських послуг, збільшити ресурсну базу та залучити більше потенційних клієнтів, що в свою чергу забезпечить ефективність роботи банку, наслідком чого буде отримання прибутку. Також треба постійно проводити аналіз для того, щоб виявити зміни в прибутковості.

Висновки і пропозиції. Враховуючи вищесказане, для комплексно аналізу прибутковості банку не достатньо лише кількісної оцінки системи показників, тому необхідно використовувати систему якісних оцінок. Так, застосування декомпозиційного аналізу прибутковості за допомогою аналізу показників ROE та ROA, дає можливість виявлення найважливіших факторів, що впливають на кінцеві результати діяльності банку.

Список літератури:

1. Вольська С. П. Аналіз та шляхи підвищення прибутковості діяльності банку // Фінанси, облік і аудит. – № 15. – 2010. – С. 23-32.
2. Синки Дж. Управление финансами в коммерческих банках. – М.: Саталлаху, 1994. – 820 с.
3. Аналіз банківської діяльності: Підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Варгуненко та ін.; За ред. А. М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2003. – 599 с.
4. Сайт Національного банку України: [електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://www.bank.gov.ua>
5. Криклій О. А. Управління прибутком банку: монографія / О. А. Криклій, Н. Г. Маслак. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008.
6. Мороз Н. В. Шляхи підвищення прибутковості банківський установ України / Мороз Н. В., Мороз Т. П.: [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/6582/1/42.pdf>
7. Нестеренко Ж. К., Зоря І. В. Удосконалення методики обліку і аналізу доходів та витрат комерційного банку // Економічний простір. – № 48/2. – 2011. – С. 119-12.
8. Рибак О. Шляхи підвищення прибутковості банківського сектору в умовах нестабільного зовнішнього середовища: [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2009_1/Galay_109.htm
9. Череп А. В., Рурка Г. І. Методичні підходи до аналізу прибутку комерційного банку на прикладі ПуАТ АКБ «Індустріалбанк»: [електронний ресурс]. – Режим доступу:http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/fkd/2011_I/part1/6.pdf

Легостаева Е.А., Сопко О.В.

Харьковский институт банковского дела
Университета банковского дела Национального банка Украины

УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДИКИ АНАЛИЗА ДОХОДОВ БАНКА И ЕГО ПРИБЫЛЬНОСТИ

Аннотация

В статье усовершенствовано методику анализа доходов банка и его прибыльности, на этой основе обосновано необходимость использования системы качественных оценок конечных результатов банка, кроме количественной оценки системы показателей. С помощью факторного анализа выявлено влияние доходности на показатель прибыльности на примере ПАО «МЕГАБАНК» и предложены пути для увеличения доходности банка.

Ключевые слова: доход, прибыльность, финансовые результаты, мультипликатор капитала, модель Дюпона.

Lyehostayeva E.O., Sopko O.V.

Kharkiv Institute of Banking
of University of Banking of the National Bank of Ukraine

IMPROVED METHODS OF ANALYSIS OF INCOME AND BANK PROFITABILITY

Summary

The article improved the methods of analysis of income and bank profitability. Based on these, the necessity of using a system of qualitative assessments the final results of bank is justified except the quantitatives evaluation of performance. Using factor analysis we detected the yields influence on ptofitability index of PC «Megabank» and proposed measures to increase the profitability of the bank.

Keywords: revenue, profitability, financial results, capital multiplier, DuPont Model.